

Příkázání pohledávky

Příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu je postižena pohledávka osoby povinné za peněžním ústavem. Výši pohledávky osoby povinné vůči peněžnímu ústavu představuje pouze souhrn finančních prostředků připsaných ve prospěch účtu osoby povinné ve smyslu § 306 a násl. o. s. ř. a jen z těchto prostředků mohou a musí být pohledávky peněžním ústavem vyplacené osobě oprávněné. Cokoliv je osobě oprávněné plněno (vyplaceno) nad rámec finančních prostředků představujících pohledávku osoby povinné za peněžním ústavem, je plněno bez právního důvodu, a osobě oprávněné tak vzniká bezdůvodné obohacení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 4513/2008, ze dne 1.7.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně K. b., a. s., proti žalovaným: 1) České republice – České správě sociálního zabezpečení, a 2) České republice – Ministerstvu financí, žalovaný 2) zastoupený advokátem, o zaplacení 127.752,32 Kč s příslušenstvím a 70.740,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 5 C 30/2006, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 18. 5. 2007, č. j. 69 Co 110/2007-91, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 5. 2007, č. j. 69 Co 110/2007-91, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 7. 9. 2006, č. j. 5 C 30/2006-59, se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Odvolací soud ve výroku I. dovoláním napadeného rozsudku potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, jímž tento soud zamítl žalobu, jejímž prostřednictvím se žalobkyně po žalovaných domáhala zaplacení v záhlaví uvedených částek společně s příslušenstvím, a ve výrocih II. a III. odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Žalobkyně (b.) vedla běžný účet povinné, M. B. Při provádění pěti za sebou jdoucích exekucí příkázáním pohledávky z účtu povinné žalobkyně pochybila a provedla výplatu nad rámec finančních prostředků, které byly na účtu povinné či které tam v průběhu času došly, a vymáhané plnění poskytla „z vlastních prostředků“. Takto žalobkyně zaplatila na daňovou exekuci proti povinné finančním úřadům navíc 70.740,- Kč a České správě sociálního zabezpečení 127.752,32 Kč.

Odvolací soud se ztotožnil i s právním posouzením soudu prvního stupně, jenž dospěl k závěru, že byla naplněna skutková podstata bezdůvodného obohacení podle § 454 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“), neboť žalobkyně plnila za povinnou to, co měla povinná plnit po právu sama.

Odvolací soud k tomu uvedl, že předpokladem naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení zakotvené v § 454 obč. zák. je, že mezi osobou, která plnění poskytla, a osobou, které bylo plnění poskytnuto, bylo zřejmé, že je plněn určitý závazek jiné povinné osoby, která měla povinnost sama plnit. V takovém případě ten, kdo plnil za jiného, má právo požadovat vydání bezdůvodného obohacení pouze od toho, za koho plnil, a nikoliv od toho, komu plnil. V daném případě existovala mezi osobou povinnou a žalovanými právní povinnost k plnění. Žalobkyně sama nemajíc platební povinnost vůči žalovaným měla v rámci vedeného výkonu rozhodnutí vymáhanou pohledávku odepsat

z účtu povinné a poukázat ji oprávněným (žalovaným). Žalobkyně však vlastní chybou poukázala žalovaným i další peněžní prostředky, které již na účtu povinné nebyly. Žalobkyně v době plnění vycházela z toho, že plní dluh povinné vůči žalovaným a až posléze zjistila, že při provádění exekuce pochybila a plnila, namísto z prostředků uložených na účtu povinné, z vlastních prostředků. Z uvedeného vyplývá, že žalobkyně plnila určitý závazek povinné osoby namísto této povinné osoby, čímž byla naplněna skutková podstata bezdůvodného obohacení podle § 454 obč. zák. Žalobkyni tak vzniklo právo domáhat se vydání bezdůvodného obohacení pouze na tom, za koho plnila, tedy na osobě povinné, nikoliv na žalovaných. Žalovaní proto v souzeném sporu nejsou pasivně věcně legitimovaní.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost spatřuje v zásadní právní významnosti otázek řešených v napadeném rozhodnutí. Rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a řízení předcházející vydání tohoto rozsudku bylo též stíženo vadou, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Otázkou zásadně právně významnou podle dovolatelky je, zda lze na skutkový základ souzeného sporu aplikovat ustanovení § 454 obč. zák. či zda se jedná o vztah z bezdůvodného obohacení plněním bez právního důvodu ve smyslu § 451 obč. zák. Dovolatelka poukazuje na to, že obdobnou otázkou se již Nejvyšší soud zabýval, a to především v rozhodnutí ze dne 23. 8. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1208/2000, a také v rozhodnutí ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. 33 Cdo 973/98 (správně 32 Cdo 973/98). Soud prvního stupně, s jehož skutkovými zjištěními se odvolací soud ztotožnil, vzal za prokázané, že na úkor dovolatelky došlo k bezdůvodnému obohacení a že dovolatelka dopisy ze dnů 12. 2. 2003 a 17. 2. 2003 požádala žalované o vrácení omylem uhrazených částek. Soud prvního stupně vzal také za prokázané, že k části plnění v rámci výkonu rozhodnutí došlo nikoliv z prostředků povinné, nýbrž z prostředků dovolatelky, tedy z jejího majetku. Dovolatelka přitom neměla vůči žalovaným platební povinnost a k poukázání prostředků ve prospěch žalovaných došlo pouze vlastní chybou dovolatelky. Z toho je nepochybné, že dovolatelka neplnila ze svého majetku v rámci výkonu rozhodnutí s úmyslem plnit za klientku (povinnou), nýbrž že se tak stalo nevědomě a pouze kvůli chybnému a nesprávnému postupu.

Procesní pochybení odvolacího soudu spatřuje dovolatelka v tom, že zmíněný soud se nevypořádal se všemi jejími argumenty, zejména se nevypořádal s argumentací obsaženou ve zmíněném rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 33 Cdo 973/98 (správně 32 Cdo 973/98). Odvolací soud dále nijak nezdůvodnil, jakým způsobem dospěl k závěru, že dovolatelka v době plnění plnila dluh klientky, resp. neučinil k této stěžejní otázce konkrétní zjištění a nepřihlédl ke konkrétním okolnostem jednání účastníků. Ve smyslu výše uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu je nutné pro závěr, že bylo plněno za jiného, prokázat vědomost tohoto plnění, resp. úmysl plnit za jiného. Vzhledem k uvedeným skutečnostem dovolatelka navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jakožto soud dovolací (§ 10a zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „o. s. ř.“) vychází z toho, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř. Lze se proto zabývat jeho přípustností.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

Jelikož napadený rozsudek odvolacího soudu není měnicím, ani potvrzujícím poté, co předchozí rozsudek soudu prvního stupně (jímž rozhodl „jinak“) byl odvolacím soudem zrušen, přichází v úvahu přípustnost dovolání toliko na základě § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Pro dovození přípustnosti dovolání ve smyslu tohoto ustanovení by dovolací soud musel dospět k závěru, že napadené rozhodnutí je ve věci samé po právní stránce zásadně významné. Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena, nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo řeší-li tuto otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolací soud shledal dovolání přípustným, neboť mu byla předložena k posouzení právní otázka, která v dosavadní rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla explicitně vyřešena, a která tak naplňuje podmínky zásadní právní významnosti. Tato otázka se vztahuje k posouzení, zda na daný skutkový stav dopadá ustanovení § 451 odst. 2 či § 454 obč. zák., jak bude specifikováno níže. Zodpovězení této otázky přitom bezesporu může mít dopad i do jiných před soudy České republiky souzených sporů, což dokládá její potřebný judikatorní přesah.

Je-li dovolání shledáno přípustným, zabývá se Nejvyšší soud z úřední povinnosti nejprve tím, zda řízení není postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolatelka v tomto ohledu namítá, že odvolací soud se nevypořádal se všemi jejími argumenty, ani s právním názorem Nejvyššího soudu vyjádřeným ve výše uvedeném rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 973/98. Nejvyšší soud nepovažoval tuto námitku za důvodnou, neboť odvolací soud se k tomuto rozhodnutí Nejvyššího soudu (stejně jako k rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 1208/2000) vyjádřil s tím, že na projednávanou věc nedopadá, protože vychází z naprosto odlišného skutkového stavu.

Jestliže je v dovolání dále namítáno, že odvolací soud nijak nezdůvodnil, jak dospěl k závěru o tom, že dovolatelka v době plnění plnila dluh své klientky, resp. neučinil žádná skutková zjištění o vědomosti, resp. úmyslu dovolatelky plnit dluh za povinnou, pak Nejvyšší soud konstatuje, že tento postup odvolacího soudu pramenil z jeho právního názoru ohledně aplikace a interpretace § 451 odst. 2 a § 454 obč. zák. Správnost úvah odvolacího soudu v tomto směru se přitom stala předmětem vlastního dovolacího přezkumu, neboť, jak již bylo uvedeno výše, pokládá Nejvyšší soud otázku týkající se aplikace a interpretace citovaných ustanovení na zjištěný skutkový stav za zásadně právně významnou.

Odvolací soud dospěl v napadeném rozsudku k závěru, že jestliže banka v rámci výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu peněžního ústavu (§ 303 a násl. o. s. ř.) omylem poskytne při vyplacení pohledávky osoby povinné osobě oprávněné vlastní peněžní prostředky, jedná se o plnění toho, co měla po právu plnit tato osoba povinná, a tedy o naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení ve smyslu § 454 obč. zák. Jestliže se banka následně domáhá vydání bezdůvodného obohacení po osobě oprávněné, nikoliv po osobě povinné, není na straně žalované dána pasivní věcná legitimace.

Ustanovení § 451 odst. 1 obč. zák. stanoví, že „kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat.“

Ustanovení § 451 odst. 2 obč. zák. stanoví, že „bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.“

Ustanovení § 454 obč. zák. stanoví, že „bezdůvodně se obohatil i ten, za něž bylo plněno, co po právu měl plnit sám.“

Je předně nutno vyslovit souhlas s názorem odvolacího soudu, že v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1208/2000, byla řešena poněkud jiná právní otázka vyplývající z jiného skutkového základu daného sporu. V tomto řízení byla předmětem posouzení dovolacího soudu pasivní věcná legitimace osoby oprávněné (finančního úřadu) z výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu povinného (společnosti E.) u peněžního ústavu, avšak za situace, kdy žalobce převedl omylem peněžní prostředky na bankovní účet osoby, vůči níž neměl žádný finanční závazek, a na tento účet byl výkon rozhodnutí veden. Nejvyšší soud zde uzavřel, že „nelze dovodit, že by žalobce poskytl plnění finančnímu úřadu, a to za společnost E. k úhradě jejího dluhu.“ Podle dovolacího soudu tak došlo ze strany žalobce k poskytnutí plnění finančnímu úřadu (osobě oprávněné) bez právního důvodu, a tedy k naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení ve smyslu § 451 odst. 2 obč. zák.

Od tohoto rozhodnutí se navíc judikatura Nejvyššího soudu odklonila v rozsudku velkého senátu obchodního kolegia ze dne 10. 11. 2004, sp. zn. 35 Odo 801/2002, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2006, sešit č. 6, jako R 50/2006 (veřejnosti dostupném na internetových stránkách Nejvyššího soudu, www.nsoud.cz). V něm Nejvyšší soud dospěl k závěru vyjádřeném v právní větě, že „osoba, které byly jako oprávněné z výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu povinného u peněžního ústavu vyplaceny za účelem uspokojení její vykonatelné pohledávky vůči povinnému peněžní prostředky z účtu povinného u peněžního ústavu, není pasivně věcně legitimována ve sporu, ve kterém se třetí osoba domáhá zaplacení (vrácení) peněžních prostředků, které na tento účet povinného poukázala omylem.“

Pro další posouzení současného sporu však právní závěry v těchto rozhodnutích dovozené či reprodukované nezůstávají, i přes svůj rozdílný skutkový základ, zcela bez významu.

V uvedeném rozhodnutí velkého senátu obchodního kolegia Nejvyššího soudu tak byl citován rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Cdo 1774/99, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2001, sešit č. 1, pod č. R 4/2001, veřejnosti též dostupný na internetových stránkách Nejvyššího soudu, www.nsoud.cz. V tomto rozhodnutí bylo dovozeno, že „účet zřizuje peněžní ústav pro jeho majitele zpravidla na základě smlouvy o běžném účtu (srov. § 708 až § 715 obch. zák.). Obchodní zákoník používá v ustanoveních § 708 a násl. termín „majitel účtu“, i když účet sám o sobě nemá majetkovou hodnotu a peněžní prostředky na něm uložené jsou v majetku peněžního ústavu. Za majitele účtu je třeba z pohledu ustanovení obchodního zákoníku o běžném a vkladovém účtu považovat osobu, pro kterou peněžní ústav zřídil na základě smlouvy účet. Na základě smlouvy o běžném nebo vkladovém účtu je peněžní ústav povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají. Oprávnění (nároky) majitele účtu spočívající – obecně vzato – v tom, aby jemu nebo jím určeným osobám byly na jeho žádost nebo písemný příkaz, popřípadě při splnění sjednaných podmínek, vyplaceny peněžní prostředky z účtu nebo zůstatek účtu, představuje „pohledávku z účtu u peněžního ústavu“, kterou lze postihnout výkonem rozhodnutí podle § 303 až § 311 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu se týká pohledávky, kterou má majitel účtu na základě smlouvy o účtu vůči peněžnímu ústavu, vyplývá z výše uvedeného mj. to, že je zcela nerozhodné, či byly peněžní prostředky, které byly na účet uloženy. Předmětem výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu není – jak uvedeno výše – věc (a ani jiný majetek), ale nárok majitele účtu na výplatu peněžních prostředků z účtu (pohledávka z účtu).“

V následujícím rozsudku ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. 20 Cdo 681/2001, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2002, sešit č. 10, pod č. R 75/2002 (veřejnosti též dostupném na internetových stránkách Nejvyššího soudu, www.nsoud.cz), Nejvyšší soud myšlenku uvedenou v předchozím odstavci doplnil tak, že „peněžní ústav je povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je

majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají; skutečnost, kdo byl majitelem peněžních prostředků uložených na účtu, tu opět není významná. Nařízením výkonu rozhodnutí soud vstupuje do závazkového vztahu mezi majitelem účtu a peněžním ústavem, příkázáním pohledávky z účtu majitel účtu pozbývá svoji pohledávku z účtu až do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím a peněžní ústav ji vyplatí oprávněnému jako osobě, která příkázáním pohledávky majitele účtu získala právo uspokojit se z peněžních prostředků uložených na jeho účtu. Z výše uvedeného vyplývá mimo jiné to, že je nerozhodné, komu náležely peněžní prostředky uložené na účet (vyjma účelově určených prostředků podle § 310 o. s. ř.), podstatná z tohoto hlediska je jediné skutečnost, kdo je majitelem účtu, neboť jediné on má pohledávku z účtu u peněžního ústavu, kterou lze postihnout výkonem rozhodnutí podle ustanovení § 303 až § 311 o. s. ř.“.

Z právě uvedeného je zřejmé, že výkonem rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu je postižena pohledávka osoby povinné za peněžním ústavem. Peněžní ústav je pak povinen tuto pohledávku vyplatit osobě z tohoto výkonu rozhodnutí oprávněné. Výši pohledávky osoby povinné vůči peněžnímu ústavu přitom představuje pouze souhrn finančních prostředků připsaných ve prospěch účtu osoby povinné ve smyslu § 306 a násl. o. s. ř. a jen z těchto prostředků mohou a musí být pohledávky peněžním ústavem vyplaceny osobě oprávněné.

Cokoliv je osobě oprávněné plněno (vyplaceno) nad rámec finančních prostředků představujících pohledávku osoby povinné za peněžním ústavem, je plněno bez právního důvodu, a osobě oprávněné tak vzniká bezdůvodné obohacení, neboť výkon rozhodnutí směřuje toliko k postižení pohledávky (majetku) osoby povinné, nikoliv pohledávek (majetku) jiného subjektu. K obdobnému závěru dospěl Nejvyšší soud v již citovaném rozsudku ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. 32 Cdo 973/98. Dovolací soud – na rozdíl od soudu odvolacího – přitom považuje právní závěry v tomto rozhodnutí dosažené za aplikovatelné i na současný spor. Nejvyšší soud zde uvedl, že „předpokladem aplikace uvedeného ustanovení (rozum. ustanovení § 454 obč. zák.) je především to, že ten, kdo plnil za jiného to, co měl po právu plnit sám, plnil povinnost jiného vědomě, tj. že mezi osobou, která plnění poskytovala a osobou oprávněnou k přijetí plnění bylo zřejmé, že je plněn určitý závazek jiné (povinné) osoby, nikoliv závazek osoby poskytující plnění ve vztahu k osobě přijímající plnění (tj. osoby oprávněné ve vztahu k osobě jiné - povinné).“

Odvolací soud v právě souzeném sporu sice dovodil, že „žalobce (správně žalobkyně) v době plnění vycházel z toho, že plní dluh povinné vůči žalovanému“, avšak tím měl zřejmě namysli pouze to, že vyplacením pohledávek osoby povinné žalovaným mělo dojít k nucenému plnění dluhu osoby povinné. Odvolací soud totiž dále zdůrazňuje, že „žalobce...plnil namísto prostředků uložených na účtu povinné z vlastních prostředků“, a dále výslovně připouští, že k tomuto vyplacení došlo omylem.

Pokud tedy v daném případě žalobkyně neměla vůli plnit za osobu povinnou to, co měla po právu plnit sama, a jestliže – jak již bylo řečeno – výkon rozhodnutí směřuje pouze proti majetku osoby povinné (zde postižením pohledávky za žalobkyní), nemohlo dojít k plnění ve vztahu k osobě oprávněné na základě právem uznaného důvodu, neboť výkon rozhodnutí nesměřoval k postižení majetku žalobkyně a žalobkyně zároveň nevyjádřila vůli plnit za osobu povinnou její dluh vůči osobám oprávněným. Žalobkyně sama pak vůči žalovaným neměla žádný právní vztah, z něhož by pramenila její povinnost plnit žalovaným jakoukoliv finanční částku ze své majetkové sféry. V tomto ohledu je situace obdobná jako v dovolatelkou uváděném rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. 32 Cdo 973/98.

Nejvyšší soud z výše vyložených důvodů nepokládal za přílehuovou aplikaci ustanovení § 454 obč. zák. na zjištěný skutkový stav, neboť na straně žalovaných došlo k přijetí plnění od žalobkyně bez právem uznaného důvodu, tedy ve smyslu § 451 odst. 2 obč. zák., a pasivní věcná legitimace žalovaných je proto dána.

Právní posouzení věci provedené odvolacím soudem je proto nesprávné, a dovolání je tedy nutno přiznat důvodnost. Nejvyšší soud tudíž postupoval podle § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. a napadený rozsudek soudu odvolacího zrušil. Protože důvody, pro něž bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i jeho rozsudek a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Nájemné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Péče o dítě \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o smlouvě budoucí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Daňová exekuce](#)
- [Cenové rozhodnutí rozporné se zákonem](#)
- [Autonomie vůle](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)